

เจดีย์หมายเลข ๑๓ อยู่ที่อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นเจดีย์ฐานฐานแปดเหลี่ยมเหลือแต่ฐานบัวตอนล่าง ตามความเข้าใจ ฐานบัวตอนบนจะมีลักษณะเช่นบัวตอนล่าง คือ เรือนธาตุจะสูงตั้งรับเจดีย์ คือระฆังกลมแบบทวารวดี โดยมีความละม้ายกับเจดีย์ฐานสูงของศิลปะอินเดีย สมัยราชวงศ์คุปตะ ในพุทธศตวรรษที่ ๑๑

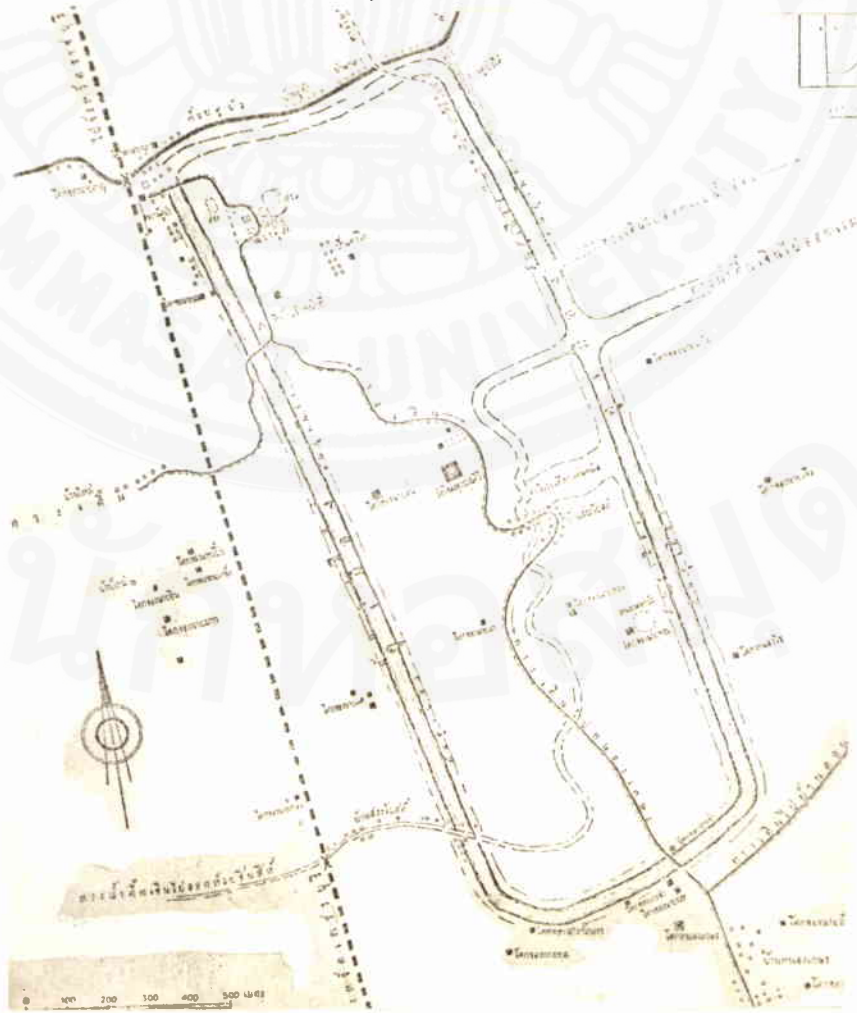
ศิลปะโบราณวัตถุที่พบในบริเวณเมืองอุทองเก่า แสดงให้เห็นอิทธิพลของศิลปะอินเดียแบบอมราวดีระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๗ - ๘ ได้แก่พระพุทธรูปปูนปั้นนาคปรก ลวดลายบนแผ่นหิน ของใช้ได้แก่ตะเกียงแบบโรมัน หรือตะเกียงแบบอาหรับในศิลปะอมราวดี นอกจากนี้ก็เป็นศิลปะโบราณวัตถุประเภทเครื่องประดับ ได้แก่ ลูกปัด พระพิมพ์ดินเผา พระโพธิสัตว์ เทียบรูป รุขมาหญิง หัวจุกภาชนะเป็นดินเผาและปูนปั้น เงินเหรียญจะนวนมากบรรจุอยู่ในหม้อดิน

โบราณสถานตำบลคูบัว

เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ พระภิกษุคุณุต กุณาภิโร วัดสัตตนานาปริวรรต จังหวัดราชบุรี ได้แจ้งให้กรมศิลปากรทราบว่ามีวัดร้างอยู่ในเขตจังหวัดราชบุรีแห่งหนึ่ง ที่ตำบลคูบัว อำเภอเมือง ทรัพย์สินมีตั้งอยู่มาก มีผู้ไปขุดค้นหาทรัพย์สินมีอยู่เสมอ กรมศิลปากรจึงได้จัดเจ้าหน้าที่ไปสำรวจอย่างคร่าว ๆ ปรากฏว่าพบเนินดินใหญ่ ๆ หลายแห่ง มีแผ่นอิฐตกอยู่ในมุดดินเหล่านั้น ทำให้สงสัยว่าจะเป็นซากโบราณสถาน ประกอบกับได้พบเศียรพระพุทธรูปดินเผาที่ชาวบ้านเก็บเอาไปจากบริเวณย่านคูบัว กรมศิลปากรจึงได้ส่งเจ้าหน้าที่ออกไปสำรวจอีกครั้งในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้พบเนินดินในบริเวณนั้นอีกหลายแห่งจึงได้ตกลงทำการสำรวจและขุดแต่งแต่ที่ดินเหล่านั้นเป็นของเอกชน กรมศิลปากรจึงไม่สามารถเข้าไปขุดค้นได้โดยพลการ จึงได้ติดต่อไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรีขอให้ติดต่อกับเจ้าของที่ดิน โดยเจ้าของที่ดินทำบันทึกให้ความยินยอมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และได้เริ่มลงมือเมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ โดยจัดเจ้าหน้าที่ออกหาแผ่นดินในบริเวณซากโบราณสถานเหล่านี้ ปรากฏว่าได้พบดินเผา ๔ ด้านเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเป็นแนวยาวจากทิศเหนือไปทิศใต้มีขนาดกว้าง ๔๐๐ เมตร ยาวประมาณ ๒,๐๐๐ เมตร ภายในคันคูนี้มีเนินดินที่ได้ทำการขุดแต่งครั้งแรก คือเนินใหญ่ข้างวัดคูบัว กับเนินเล็กที่บ้านหนองเกษรซึ่งอยู่ห่างจากวัดคูบัวไปทางทิศใต้ประมาณ ๓ กิโลเมตร อีกแห่งหนึ่งปรากฏว่าได้พบซากเจดีย์

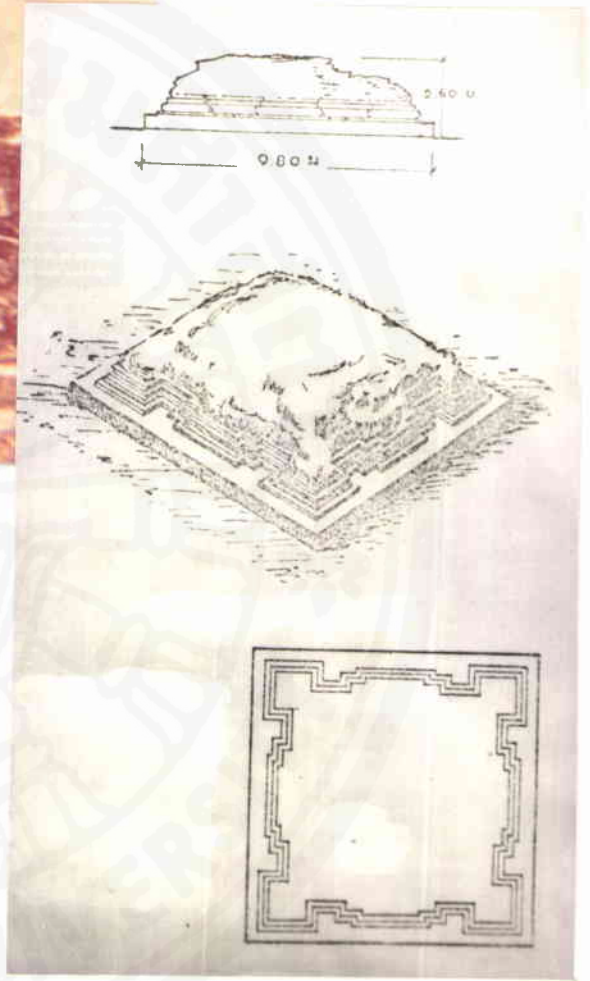
ที่ก่อด้วยอิฐและฉาบปูนไว้ทั้งสองแห่ง ที่ฐานเจดีย์ในบริเวณบ้านหนองเกษรนั้น ได้พบพระพุทธรูป
 กิ่งเผา รูปพระโพธิสัตว์ รูปมุนีรูป รูปยักษ์มาร รูปสัตว์ต่าง ๆ และลวดลายประดับองค์เจดีย์
 ซึ่งทำด้วยดินเผาหักพังลงมากองทับถมอยู่ที่พื้นฐานเจดีย์บ้าง ยังก็คอยอยู่กับองค์เจดีย์บ้างเป็น
 จำนวนมาก โบราณวัตถุซึ่งพบที่ซากโบราณสถานตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรีนี้ กรมศิลปากรได้
 ใหญ่เชิญช่างตรวจและพิจารณาแล้ว เห็นว่าเป็นศิลปะสมัยทวารวดี มีอายุตั้งแต่พุทธศตวรรษ
 ที่ ๑๑ - ๑๒ ส่วนซากโบราณสถานนั้น มีลักษณะคล้ายเจดีย์ที่ชุกพบที่ซากวัดพระประโทน
 จังหวัดนครปฐม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ ลักษณะของแผนผังอิฐที่ใช้ในการก่อสร้างเจดีย์มีขนาดใหญ่
 มาก คือแต่ละแผ่นมีความยาว ๓๕ เซ็นติเมตร กว้าง ๑๗ เซ็นติเมตร และหนา ๑๐ เซ็นติ-
 เมตร และยาว ๓๓ เซ็นติเมตร กว้าง ๑๔ เซ็นติเมตร และหนา ๘ เซ็นติเมตรบ้าง ขนาด
 ของอิฐเช่นนี้เป็นขนาดเดียวกับอิฐในสมัยทวารวดีซึ่งพบที่จังหวัดนครปฐม เพราะฉะนั้นจึง
 สันนิษฐานได้ว่าซากโบราณสถานที่บ้านคูบัวที่ชุกพบนี้จะต้องเป็นเจดีย์ในสมัยทวารวดีเช่นเดียวกับ
 เจดีย์ซึ่งชุกพบที่วัดพระประโทน และวัดพระเมรุ จังหวัดนครปฐม

เจดีย์วัดโฆลงสุวรรณคีรี ตำบลทงมัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ปัจจุบันเหลือฐานตอนล่าง เป็นฐานเจดีย์แบบสี่เหลี่ยม ชั้นล่างรองรับด้วยศิลาแดง และก่ออิฐเรียงแนบสนิท ประกอบด้วยฐานแบบย่อเก็จตอนส่วนกลางมีชั้นแต่ละด้าน ๔ ด้าน อาจเป็นที่รับ ชุ่มของเจดีย์ ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นทางลาดที่สร้างเป็นมุข มีบันไดทางขึ้น ฐาน ตอนล่างจะประดับด้วยเสา โกลยรอบเสามีบัวหัวเสา ตามแบบอย่างศิลปะสมัย ราชวงศ์สุโขทัยของอินเดียในพุทธศตวรรษที่ ๑๑ กรมศิลปากรได้ทำการขุดแต่ง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ในบริเวณวัดโฆลงสุวรรณคีรีนี้ ได้ขุดพบลวดลายประดับรอบ ฐานเจดีย์ พระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ รูปมนุษย์ รูปยักษ์ รูปสัตว์ต่าง ๆ ซึ่งทำด้วย ดินเผาและปูนปั้น กองทับถมอยู่บ้าง ผิดกับองค์เจดีย์บ้างจำนวนมาก ซึ่งสันนิษฐาน ว่าเป็นศิลปะสมัยทวารวดี พุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๒

เจดีย์หนองเกษร อยู่ที่ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ห่างจากวัดคูบัวไปทางทิศใต้ ๓ กิโลเมตร ลักษณะของเดิมที่ขุดแต่งโดยกรมศิลปากรเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ขุดแต่งฐานทักษิณก่อนกลางเป็นฐานแบบย่อเก็จ มีภาพปั้นดินเผาไฟประดับอยู่ตามฐานรอบ ๆ เจดีย์ นอกจากนี้ยังได้พบพระพุทธรูปดินเผา พระโพธิสัตว์ รูปมนุษย์ รูปสัตว์ต่าง ๆ จำนวนมากหักพังทับถมอยู่ในดินใกล้กับฐานเจดีย์

ในระหว่างที่กรมศิลปากรได้ทำการขุดแต่งในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ที่ฐานเจดีย์มริเวทฆานนคณงเกษร
นั้นได้พบพระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ รูปมนุษย์ รูปยักษ์มาร รูปสัตว์ต่าง ๆ และลวดลายประดับ
องค์เจดีย์ซึ่งทำด้วยดินเผาจำนวนมาก เช่นเดียวกับเจดีย์ที่วัดโฆสงและเจดีย์อื่น ๆ ที่ทำการ
ขุดแต่งในบริเวณตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี ศิลปวัตถุที่ขุดพบอันมีฐานว่าเป็นศิลปกรรมสมัย
ทวารวดี พุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๒

ขณะทำการวิจัยและค้นคว้าเรื่องศิลปกรรมสมัยทวารวดีของสถานันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เดินทางไปถ่ายภาพเมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๑๙ พบเจดีย์ที่ขุดแต่งแล้ว
นั้นได้ถูกพัฒนาไปจากสภาพที่เป็นอยู่เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยเหตุดังกล่าวจึงได้ถูก
ซากเจดีย์ได้ถูกรื้อทำเป็นถนน พื้นที่รอบ ๆ เจดีย์ได้ถูกปราบจนเรียบเป็นแนบสนาม แนวคันนา